

ENTREVISTA A MONTSERRAT RÍOS

ENRIQUETA BARNIOL I TERRICABRAS
Àrea de Didàctica de la Música, URV
enriqueta.barniol@urv.cat

RESUM

Nascuda a Tarragona, cursa estudis de guitarra i de cant al conservatori d'aquesta ciutat i es llicencia en Pedagogia i Ciències de l'Educació. L'any 1980 comença la seva activitat com a directora de cors estudiant amb els mestres Erwin List i Francesc Llongueras. Ha dut a terme estudis superiors de guitarra amb el mestre E. Sainz de la Maza i de direcció coral al Conservatori Superior de Ginebra amb el mestre Michel Corboz. També ha estudiat direcció d'orquestra amb els mestres Jacques Bodmer i Ernst Schelle a Itàlia i a França.

L'any 1991 funda el Cor de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, amb el qual ha aconseguit importants premis nacionals i internacionals. El seu objectiu és difondre la música coral d'alt nivell a les comarques tarragonines i donar la possibilitat de cantar grans obres del repertori simfònic coral als alumnes de la Universitat.

Des de l'any 1996 fins al 2002 ha dirigit la Coral Càrmina de Barcelona, cor col·laborador de l'Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya.

És formadora dels cursos de direcció coral que organitza la FCEC i també és convidada regularment com a jurat de premis d'interpretació coral. Ha dirigit agrupacions corals i instrumental a Catalunya i França. Des del 1995 és professora titular de l'àrea de música de la Universitat Rovira i Virgili. Actualment coordina les àrees de Música i Didàctica de la Música i també l'Aula de Música de la URV.

PARAULES CLAU

Pedagogia; música coral; formació de professorat

ABSTRACT

Born in Tarragona, she studied guitar and singing at the Conservatory of Tarragona and graduated in Pedagogy and Education Sciences. In 1980 she began work as the director of the student choir alongside Erwin List and Francesc Llongueras. She has studied advanced guitar with E. Sainz de la Maza and choir conducting at the Conservatoire de musique de Genève under Michel Corboz. She has also studied orchestra conducting under maestros Jacques Bodmer and Ernst Schelle in Italy and France.

In 1991 she founded the Universitat Rovira i Virgili Choir, with which she has won important national and international prizes. Her aim is to bring high level choral music to the Tarragona region and to give URV students the chance to perform great works from the symphonic choral repertoire.

From 1996 to 2002 she conducted the Coral Càrmina of Barcelona, which collaborates with the Symphonic Orchestra of Barcelona and Barcelona Symphony and Catalonia National Orchestra.

She teaches courses in choral conducting for the FCEC (Catalan Federation of Choirs) and she has regularly been invited to judge choir singing competitions. She has directed instrumental and choir groups in Catalonia and France. Since 1995 she has been professor of Music at the Universitat Rovira i Virgili. She is currently coordinating the areas of Music and Music Teaching and the Music Society of the URV.

KEYWORDS

Pedagogy; choral music; teacher training

Com recordeu els vostres inicis en el món de la música?

Vaig començar a cantar a casa, amb el meu pare, que era cantant de música mel·lòdica, i els meus germans. El meu pare ens feia cantar a veus: recordo el plaer de cantar en família. Els meus pares em van portar a estudiar música al Conservatori, però després de dos anys vaig decidir que no hi volia tornar: era una educació molt rígida, amb uns continguts i una forma

d'aprendre que no em va agradar gens. Després, a casa hi havia una guitarra, i quan tenia uns dotze anys em van ensenyar a tocar amb acords a l'escola. Un dia vaig escoltar un noi que tocava guitarra clàssica i li vaig preguntar qui li havia ensenyat aquella meravella. Em va dir que ho aprenia al Conservatori i vaig decidir tornar-hi; era massa bonic el que es podria fer amb la guitarra clàssica! Des d'aquell dia no he parat d'aprendre. Primer la guitarra i després el cant i la direcció coral.

També vau estudiar cant i direcció coral?

Sí, el 1977 vaig anar a fer un curs de direcció coral dels que organitzava l'Orfeó Lleidatà. Aquests cursos van ser l'escola coral dels directors catalans i de l'Estat espanyol. Allà vaig conèixer professors fantàstics que podien fer música «sense dolor»: tot era plaer, aprenentatge, emocions, art!

El món coral em va començar a interessar més que la guitarra i, malgrat que ja era professora, vaig decidir continuar l'aprenentatge de la direcció coral fent molts cursos, i també de cant perquè el cant és la matèria prima del cor. Si no saps cantar bé, si no tens una bona tècnica, no pots fer que un cor (sigui de nens o d'adults) soni bé.

Després, del 1987 al 1990 vaig anar a estudiar direcció coral al Conservatori Superior de Música de Ginebra a la classe del mestre Michel Corboz, un músic excepcional amb qui vaig aprendre moltíssim. El nivell al Conservatori era molt alt i vaig estudiar molt durant aquells tres anys. Aquells estudis em van donar el nivell necessari per preparar cors professionalment.

Quina ha estat la vostra trajectòria i relació amb la música des de la perspectiva docent?

Vaig començar a donar classes de guitarra al Conservatori de Tarragona mentre participava com a cantaire a la Coral Alleluia de Tarragona; fou la directora d'aquesta coral, Josepa Roselló, la que em va dir que a l'escola Lestonnac de Tarragona buscaven una professora de música (l'any 1977). En aquest centre començo a impartir la docència de música als alumnes dels cursos de primer i segon de primària.

Quins trets metodològics i didàctics musicals recordeu dels vostres inicis docents?

De didàctica de la música en sabia molt poc: no tenia cap preparació pedagògica ni didàctica, tot ho feia per «intuïció» i copiant coses de l'ensenyament/aprenentatge que havia rebut dels meus estudis de música. Gairebé em passava totes les classes cantant cançons i ensenyant jocs cantats i dansats. Era molt cansat, però el meu objectiu era (i sempre ha estat el mateix) que els nens i nenes fossin feliços a la classe de música, que tinguessin moltes ganes de tornar a cantar la propera setmana. Volia que la música els acompanyés sempre a la seva vida.

Uns anys més tard vaig anar a fer de professora de música a l'escola Pax, i allí vaig haver d'aprendre a donar classes a tots els nens i nenes: dels 3 als 14 anys. Van ser uns anys molt intensos i vaig poder aplicar els continguts que, any rere any, anava aprenent a l'Escola de Pedagogia Musical. El fet d'estar uns quants anys a l'escola Pax em va permetre arribar a treballar amb els mateixos alumnes i ensenyar a cantar, afinar, llegir partitures, tocar la flauta, fer danses, organitzar concerts... Fins i tot ensenyava a tocar la guitarra a tots els alumnes de 8è de primària; recordo que els alumnes de vuitè eren els «grans» de l'escola i arribaven amb les

seves guitarres, amb tot l'orgull i satisfacció de qui es passeja amb un instrument a la mà. Durant els anys que vaig ensenyar música a l'escola vaig poder comprovar que la feina feta amb intensitat i rigor pot donar molt bons resultats.

Quin és el camí que seguí per arribar a aquest vessant didàctic?

Quan vaig acabar el batxillerat sabia que volia dedicar la meua vida a la música: cantar, tocar la guitarra... Els meus amics anaven tots a la universitat i jo vaig pensar que estudiar Filosofia i Ciències de l'Educació m'ajudaria en el procés d'entendre com s'aprèn i com s'ensenyà la música. Evidentment, a la universitat només vaig aprendre elements bàsics de la didàctica general. Va ser l'Escola de Pedagogia Musical qui em va proporcionar les eines per poder ensenyar música a l'escola.

L'ensenyament i aprenentatge dels ensenyaments artístics (i en el cas que ens ocupa, música/dansa en els ensenyaments de règim general), creieu que tenen una singularitat i uns requeriments que els fan diferents a altres disciplines, sigui a l'escola sigui a la universitat?

La pràctica musical en general ofereix una sèrie d'avantatges que influeixen positivament en el desenvolupament general de l'infant: desenvolupa la creativitat, millora la capacitat de comunicar-se, ens ensenya a ser empàtics, a col·laborar i a saber fer amb els altres millorant el treball en equip. I el que és més important: la música és un art i ens permet emocionar-nos i expressar els nostres sentiments i emocions. Tots som música i cal trobar camins per a l'expressió i la pràctica d'aquest art a totes les edats.

Crec que la pràctica musical ens aporta tantes coses que tothom i a totes les edats l'hauria de poder realitzar. Abans, quan no hi havia música enregistrada, les famílies, els treballadors, els nens, els avis i les àvies cantaven sense problemes. Ara poca gent ho fa perquè moltes persones pensen que no ho fan bé, que no canten bé, i creuen (o els han fet creure) que no ho han de fer. L'educació musical ha de servir per perdre aquesta por. També els futurs mestres han d'entendre que cal cantar de forma espontània i sense problemes. Això és el que vull aconseguir a les meves classes: la música s'ha de viure.

Parlem ara de la música a l'escola i la formació del docent que l'ha d'impartir. Quina ha estat la seva evolució en les darreres lleis d'educació?

Vull destacar les lleis en què he estat emmarcada com a docent. Fins a la Llei general d'educació de 1970, les escoles no tenien l'obligació d'ensenyar música i qui la posava com a matèria curricular eren les associacions de pares o alguns ajuntaments que contractaven docents per fer aquesta feina.

Sovint aquests docents contractats tenien el perfil de músic procedent del Conservatori (o escola de música), que era un model de professor que havia heretat la «forma de fer» dels seus professors i així ho transmetia. Al conservatori, si tenies la sort d'estar en una classe d'un professor amb «*intuïció didàctica natural*», estaves «salvat»; si no, havies begut oli, ja que solia ser el model de professor dels que feien por als alumnes. De fet, tots els qui vam néixer a la meitat del segle XX sabem que molts d'aquests estudiants de música d'escoles de música i conservatoris deixaven els estudis perquè la metodologia emprada era molt poc adient, sobretot en les edats primerenques d'aquests estudis de música.

Llei general d'educació de 1970

Aquí es comença a encarregar l'educació musical escolar als mestres. I també a deteriorar el músic com a professional docent, la formació musical del qual és poc valorada, si no menystinguda, per impartir la música a l'escola.

En els seus programes i orientacions publicats el 1972 (*Educación General Básica. Nuevas orientaciones pedagógicas para los planes y programas de estudio*), la música apareixia dins l'anomenada *Expresión dinámica*, on ja podem observar una gran presència d'educació musical.

En aquesta etapa, l'Escola de Pedagogia Musical, abans esmentada, va fer una feina importantíssima i va crear una xarxa de músics formats (didàcticament parlant) a tot Catalunya. No sé si existeixen altres models similars, però realment s'ha de dir que la feina que van fer va ser excepcional. Aquesta iniciativa va fer créixer l'interès per conèixer altres metodologies, com ara *Dalcroze*, al centre Institut Joan Llongueres de Barcelona, o *Willems* al Centre Jackes Chapuis a Lió... Hi havia moltes ganes d'aprendre la pedagogia musical.

LOGSE (1990)

Es planteja una reordenació de tot el sistema. L'educació musical es concep com una àrea de coneixement obligatòria, tant a l'educació primària com a l'ESO, i es preveu la figura de mestres especialistes en determinades àrees: llengües estrangeres, música, educació física, educació especial. Això fa possible l'existència a l'escola del mestre especialista en educació musical. Per a la titulació de Mestre amb especialitat en Educació Musical, pla d'estudis de diplomant en ensenyament de Mestre (tres anys), observem un bon nombre d'assignatures de música; al voltant d'una tercera part de crèdits de música, que juntament amb les assignatures de música optatives encara amplien aquesta xifra.

Pla Bolonya (2008)

Entre molts altres canvis —la formació dels mestres ha esdevingut un grau de quatre anys—, s'ha retornat a la concepció que la formació dels mestres per a les primeres etapes (infantil i primària) ha de ser, essencialment, una formació de mestre generalista. Com a conseqüència, les formacions d'especialitat han quedat reduïdes a menció al títol de primària. El bloc d'assignatures de música queda molt reduït.

Ja han arribat a la facultat fornades d'alumnes que han rebut la formació musical del sistema educatiu per part del perfil de mestre especialista de música format a la universitat. Quins creieu que són els punts forts i febles de la formació musical a la facultat?

El nivell dels alumnes (de tots els alumnes) que ens trobem a la Facultat ha anat millorant amb els anys. Molts alumnes han estudiat algun instrument a nivell elemental, i això sempre fa pujar el nivell col·lectiu. També moltes persones ballen o han practicat la dansa (clàssica, moderna), fet que també afavoreix la sensibilitat cap a l'aprenentatge musical.

Evidentment, ens agradaria que el nivell fos més alt, però el que és important és que tots els futurs mestres han d'estudiar música i el que intentem és que entenguin que la música és transversal, que és una eina molt potent i que podem cantar en qualsevol ocasió; sempre hi ha una cançó per una festa, pel temps, per la natura, els nombres, etc. També hi ha la part de dansa, l'audició, la descoberta de repertori tradicional o d'autor.

Referent als que seran especialistes de música, actualment tenim pocs alumnes i el nivell és molt heterogeni. Insistim que cal tenir un nivell elevat, i això passa per una formació personal d'alt nivell, que evidentment no podem donar a la Facultat per falta de temps.

La nostra feina consisteix a entusiasmar els nostres alumnes perquè tinguin ganes de continuar aprenent, d'aprendre a tocar instruments i de formar-se vocalment i en tot el que els farà millors especialistes de música. Volem que siguin conscients de la seva responsabilitat com a mestres i com a especialistes de música.

Quin és el nivell d'arribada i de sortida dels alumnes de la facultat que escullen menció/especialista de música?

Com ja he dit, el nivell és heterogeni, però en general és molt baix. Amb els pocs crèdits que tenen al grau, no es pot donar contingut i didàctica, i la didàctica, sense uns coneixements previs, tampoc serveix per massa cosa... Caldria exigir als alumnes un nivell alt d'estudis musicals (4t de grau mitjà mínim!) i després organitzar cursos de didàctica per a músics que volen treballar a les escoles. L'ideal seria demanar tot el grau mitjà.

Per a nosaltres (professors de les universitats) és impossible preparar correctament els alumnes que volen fer la menció de música. Fem real-

ment «el que podem». És cert que, al final, els cal passar unes oposicions per adquirir una plaça definitiva, i aquí sí que es fa una tria important entre els alumnes que estan ben preparats i els que no ho estan.

I el nivell que es dona actualment a les escoles?

Els especialistes de música de les escoles s'han format a les universitats. Molts van fer els estudis d'especialitat (abans del grau), on hi havia el doble de crèdits de música dels que hi ha actualment. Sé que molts dels nostres alumnes treballen bé: han continuat aprenent, fent cursos d'estiu, molts tenen propostes pedagògiques i creatives molt interessants. També sé que ser especialista crema molt: l'especialista de música ha de fer classe a tota l'escola, conèixer tots els nens, sempre ha d'estar actiu, perquè els nens el veuen un cop a la setmana, ha de fer dansa, audició, instrument, cançó, preparar concerts... És una feina molt i molt cansada.

Molts especialistes, amb els anys, deixen de fer d'especialista i demanen ser tutors d'una classe. És una llàstima perquè es perden molt bons professionals per culpa d'aquesta manca de comprensió envers la seva responsabilitat. No es poden treballar totes les hores de música a l'escola igual com ho fa un tutor. Els equips docents haurien de ser més sensibles a aquesta realitat...

Existeixen xarxes, relacions, intercanvis entre els mestres especialistes...?

No crec que hi hagi gaires mecanismes perquè l'especialista de música es pugui reunir, fer intercanvi d'idees, propostes amb altres professionals... L'especialista de música sovint està sol a la seva escola. Pot tenir més o menys sort de trobar un equip que l'entengui, que li doni el reconeixement i la vàlua que té, i això és tot...

Sempre heu treballat perquè la música estigui present a la universitat, i la coral de la URV, de la qual sou la creadora, n'és una manifestació. Com va sorgir aquesta iniciativa?

Quan era estudiant a la universitat, un dia va venir a cantar a Tarragona un cor universitari dels EUA. Em va sorprendre i emocionar el seu nivell.

Feien meravelles. Des d'aquell moment vaig saber que moltes universitats, especialment les més antigues (Bolonya, Oxford, Salamanca, Coïmbra), tenien cors i orquestres universitàries. Vaig pensar que algun dia jo voldria crear un cor universitari a Tarragona, i uns dotze anys més tard ho vaig aconseguir!

El rector Joan Martí va ser un gran impulsor de la meva iniciativa i a la primera inauguració de curs de la URV ja hi va sonar la coral. Després, hem cantat a tots els actes oficials: cerimònies d'honoris causa, inauguracions de curs, premis, etc.

Podríem parlar d'alguna bona pràctica, on trobar-hi un model a seguir o almenys tenir-ho com a referent?

Podríem parlar d'alguns països que tenen la música en un llistó amb estàndards molt alts, com ara Hongria, Alemanya, Finlàndia, Dinamarca... Els seus governs han apostat per una educació musical accessible per al conjunt de la ciutadania. Aquests països asseguren, mitjançant les seves lleis, una formació musical de qualitat (amb el suport d'informes de neurocientífics sobre els beneficis d'aprendre música).

Els trets principals que caracteritzen aquests models de formació musical en l'ensenyament obligatori als països amb bones pràctiques d'èxit a Europa són:

- Si parlem de la formació del professorat, aquesta és garantida per una bona dotació de crèdits dedicats a matèries pedagògiques, com ara educació musical en la primera infància, formació instrumental, pedagogia de la música popular i folklòrica, musicoteràpia i música/moviment, amb un equilibri durant el període de formació entre la teoria, la interpretació i la pedagogia musical. Aquesta preparació dels professors de música s'ha d'examinar com una part d'un gran projecte de política educativa que té per objectiu la millora educativa del país.

- Si parlem d'accedir als estudis de mestre de música, l'exigència d'una selecció prèvia: les proves d'ingrés, que consisteixen en tasques d'improvisació; cantar i tocar; ensenyar a una classe reduïda; discussió en grup; teoria musical, i proves per avaluar l'habilitat de reacció i actuació davant una situació desconeguda ben musical o pedagògica.

- Si parlem de la música a l'escola, doncs una aposta incondicional per la música a l'escola: fermament establerta com a matèria curricular, amb uns centres que estiguin adequadament equipats i un professorat ben considerat.

Finalment i per acabar...

Per acabar m'agradaria donar les gràcies a totes les persones que he trobat en el camí de l'educació musical, i a totes i tots els pedagogs i músics que han treballat perquè la música sigui una realitat present a les escoles. Molts nens i nenes no tindrien accés a la música si no fos per l'escola infantil i primària, i aquesta realitat ha estat possible gràcies al treball constant i a l'esforç de moltes persones i institucions. Un poble que estima la seva cultura i que vol educar en la ciutadania responsable ha de saber educar en els valors que ofereix l'activitat i la pràctica musical. El futur ha de ser sempre millor!